

27. FALA POPULIZMU CZY JUŻ TSUNAMI?

Wprowadzenie

Zagadnienia:

GOSPODARKA	ograniczone zasoby, popyt, podaż
ETYKA	moralność i polityka
OBYWATELSKOŚĆ	ideologie, populizm, liberalizm, socjalizm, odpowiedzialność rządu

<https://youtu.be/8yc9SAPQeQY>

★ Obejrzyj powyższy filmik i przedyskutuj:

1. Scharakteryzuj pochodzenie pojęcia „demokracja”. Wskaż, w jaki sposób demokrację definiował Arystoteles.
2. Czy współczesna demokracja różni się od starożytnego pojmowania tego ustroju?
3. Jakie zarzuty wobec demokracji przedstawia autor materiału filmowego?
4. Wyjaśnij, jaki jest związek demokracji ze szczęściem człowieka.
5. Wymień najważniejsze zalety ustrojów demokratycznych.

★ Efekty uczenia się

UCZEŃ:

potrafi zdefiniować pojęcia: populizm, ideologia, liberalizm, socjalizm, charyzma

potrafi omówić, przy pomocy odpowiednich pojęć, scharakteryzować własne poglądy polityczne oraz umiejscowić je na kompasie politycznym

potrafi wskazać najważniejsze cechy populizmu oraz będzie umiał identyfikować obietnice wyborcze jako populistyczne

potrafi odróżniać od siebie różne ideologie polityczne

Lekcję opracował dr Sławomir Drelich

Definicje

DEFINICJE

CHARYZMA – indywidualna zdolność jednostki, która pozwala na łatwe zdobywanie poklasku tłumów. Utożsamiana często ze szczególnym urokiem osobistym, który przyciąga zwolenników

IDEOLOGIA POLITYCZNA – zbiór idei, zasad i wartości leżących u źródeł poglądów i przekonań określonych sił politycznych. Zwykle utożsamiany ze światopoglądem

LIBERALIZM – centrowa ideologia polityczna opierająca się na ideach: wolności osobistej, własności prywatnej, wolnego rynku i ograniczonej władzy

POPULIZM – hybrydowa ideologia polityczna, którą utożsamia się zwykle z polityką opartą na demagogii, nie opierającą się na żadnych konkretnych programach politycznych. Celem populizmu jest schlebienie ludowi i zdobycie jego poklasku poprzez stosowanie chwytliwych haseł

SOCJALIZM/SOCJALDEMOKRACJA – lewicowa ideologia polityczna opierająca się na krytyce i dążeniu do reformy gospodarki kapitalistycznej, idei sprawiedliwej dystrybucji dóbr między członkami społeczeństwa i aktywnej roli państwa w gospodarce

Zadania

- **ZADANIE 1**

★ Wskaż, które poniżej wymienione obietnice polityczne są populistyczne i dlaczego.

Obietnica 1:

Zbudujemy ogromny mur na granicy, który oddzieli Stany Zjednoczone od Meksyku. Ponadto zmusimy Meksykanów, żeby sami zapłacili za budowę tego muru [Donald Trump]

Obietnica 2:

Uchwalimy ustawę o kontroli produkcji marihuany i handlu nią, dzięki której doprowadzimy do zalegalizowania i uregulowania użytkowania konopi indyjskich [Partia Wolności na Litwie]

Obietnica 3:

Podniesiemy płacę minimalną i obniżymy podatki [Emmanuel Macron]

Obietnica 4:

Każda rodzina otrzyma 500 zł miesięcznie na każde dziecko i będzie tę kwotę otrzymywać do ukończenia przez nie osiemnastego roku życia [Andrzej Duda]

Obietnica 5:

Mieszkanie jest prawem człowieka! Bezdomnych nie można zostawiać samym sobie! [Bernie Sanders]

Obietnica 6:

Proponujemy zwiększenie progresywności podatkowej poprzez zmniejszenie podatku dochodowego od osób fizycznych dla osób o najniższych dochodach oraz zwiększenie opodatkowania osób fizycznych o najwyższych dochodach [partie socjaldemokratyczne w różnych państwach świata]

★ **WSKAZÓWKA:** *Należy pozwolić uczniom, aby dokonywali samodzielnie oceny poszczególnych obietnic składanych przez polityków. Pozwól uczniom, aby samodzielnie argumentowali, czy poszczególne obietnice może być określona jako populistyczna czy też nie.*

Niech każdy z uczniów samodzielnie przygotuje jakąś obietnicę populistyczną. Po jej zaproponowaniu niech wyjaśni klasie, dlaczego właśnie taką obietnicę sformułował i jaki kierował nim cel przy takim jej kształtowaniu. Niech również wyjaśni, dlaczego obietnicę tę można uznać za obietnicę populistyczną.

★ **WSKAZÓWKA:** *Udziel uczniom wskazówki związanej ze specyfiką populizmu:*

Nie ma jednej definicji populizmu, a populizmy w różnych państwach i w różnych czasach mogą się od siebie znacząco różnić. Zwróć uwagę uczniów, aby zastanowili się, czy obietnice polityków można przypisać do jakiejś jednej z tradycyjnych ideologii, jeśli nie – wówczas powinni zastanowić się, czy nie mają do czynienia z populistami, których postulaty i obietnice zwykle czerpią z różnych ideologii i nie tworzą spójnej całości.

Warto również wziąć pod uwagę, czy obietnice określonego polityka czy partii politycznej są w ogóle możliwe do realizacji oraz czy też opierają się na logice ekonomicznej. W takiej ocenie uczniowie mogą skorzystać z

pełnych wersji programów partii politycznych oraz porównać ze sobą postulaty różnych środowisk politycznych.

★ **WSKAZÓWKA:** *Uczniowie powinni zwrócić szczególną uwagę, czy politycy kierują się faktami czy wyłącznie próbują wywołać emocje, opierając się na popularnych w społeczeństwie mitach, przesądach i stereotypach.*

Np. wielu populistów wbrew faktom opowiada, że bezrobocie wzrosło do bezprecedensowych rozmiarów, że ubóstwo jest jednym z największych problemów Europy, że płace należą do najniższych w świecie, itp.

★ **WSKAZÓWKA:** *Warto, aby uczniowie oczekiwali od polityków spójności. Jeśli bowiem jeden polityk obiecuje niższe podatki jako jeden z punktów swojego programu, ale jego kolejnym punktem są wyższe emerytury, zasiłki bądź ulgi, to prawdopodobnie polityka takiego będziemy mogli uznać za populistę.*

Populiści często posługują się hasłami, w których krytykują elity polityczne i tzw. establishment. Walka z elitą czy innymi grupami społecznymi (np. z bogatymi, przedsiębiorcami, dziennikarzami, sędziami, itp.) to również zabiegi retoryczne typowe dla populistów. Populiści mają tendencję do dzielenia społeczeństwa na „swoich” i „obcych”, owymi „obcymi” są zwykle „bogaci” lub „elity”, natomiast przeciwstawiają im „zwykłych ludzi”, którzy pragną odzyskać państwo, które podporządkowali sobie przedstawiciele wpływowych, skorumpowanych elit. W większości przypadków przedstawiciele tych partii nie wyjaśniają, kim dokładnie są te „elity”, a jedynie podkreślają, że to właśnie przedstawiciele tychże elit „wyzyskują” nas, „zwykłych ludzi”.

- ZADANIE 2

★ Prawda czy mit? Uzasadnij

MIT: Chociaż wyborcy mają pełną swobodę wyboru polityków, to jednak nigdy nie ma gwarancji, że wybrani przez nich reprezentanci dotrzymają swoich obietnic po wyborach i okażą się ludźmi przyzwoitymi. Zwykle obywatele nie mają podstaw, aby spodziewać się, że politycy przez nich wybrani zaczną naruszać prawa i wolności obywateli, łamać konstytucję czy zwyczajnie dopuszczać się przestępstw – nie można zatem powiedzieć, że wyborcy zasłużyli na taką władzę. Ponadto wyborcy nigdy nie mają pełnej wiedzy na temat ludzi, którzy kandydują w określonych wyborach. Wyborca ma prawo zakładać, że skoro partia polityczna takiego człowieka wystawiła na swoich listach wyborczych, to człowiek ten jest uczciwy i posiada odpowiednie kompetencje do pełnienia funkcji publicznych.

PRAWDA/MIT: Rzeczywiście w ostatnich latach dostrzec można wzrost poparcia społecznego dla kandydatów i partii populistycznych. Przejawy tego zjawiska dostrzegalne są właściwie na każdym kontynencie. Donald Trump, który w 2016 roku wygrał wybory w Stanach Zjednoczonych, przez wielu politologów określany był mianem populisty. Brexit uważany jest za efekt eurosceptycznego brytyjskiego populizmu. Wśród współczesnych przywódców populistycznych wymienia się m.in. prezydenta Brazylii Jaira Bolsonaro, premiera Węgier Viktora Orbana, przywódcę Rosji Władimira Putina, prezydenta Ukrainy Władimira Zełenskigo, zaś wśród partii politycznych: Austriacką Partię Wolnościową, Partię Ludową w Danii czy też Alternatywę dla Niemiec. Ale dzieje świata borykały się z populistycznymi przywódcami odkąd wzrost demokracji doprowadził do wprowadzenia powszechnego prawa wyborczego. Zagrożenie populizmu jest więc w pewnym stopniu wpisane w istotę demokracji.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

PRAWDA/MIT: Poleganie na emocjach, ślepe pragnienie lepszego życia i wiara, że receptę na nie można od kogoś uzyskać – pewnie rzeczywiście pewni ludzie mają taką postawę życiową. Rzeczywiście ludzie ci często usiłują zdjąć odpowiedzialność za swoje życie z własnych barków i przekazać ją władzy państwowej. Tacy ludzie mają nadzieję, że politycy wiedzą lepiej i że są w stanie ustanowić prawnie, że jako społeczeństwu będzie się nam żyć lepiej. Żądania wyższej emerytury i niższych podatków są rzeczą ludzką, ale ci, którzy znają podstawy ekonomii, powinni rozumieć, że spełnienie wszelkich możliwych oczekiwań finansowych nie jest zwyczajnie realistyczne. Wielu polityków ma skłonność do zniewalania ludzkich emocji i dlatego właśnie nie należy polegać wyłącznie na uczuciach czy charyzmie lidera, ale także na chłodnym osądzie, wiedzy oraz faktach.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

• **ZADANIE 3**

★ Kompas polityczny: Odpowiedz na poniższe pytania. Za każdą odpowiedź uzyskujesz X-y lub Y-i. Za niektóre z odpowiedzi zdobędziesz: +2X, +1X, -1X, -2X bądź: +1Y, +2Y, -1Y, -2Y. Po odpowiedzeniu na wszystkie pytania zlicz swoje X-y oraz Y-i oraz uzyskany wynik zamieść na zamieszczonym poniżej układzie współrzędnych.

Układ współrzędnych wskaże, jakie masz poglądy polityczne i w której z czterech ćwiartek się znajdujesz:

1. socjalistyczno-komunistycznej,
2. socjaldemokratyczno-socjalliberalnej,
3. liberalno-libertariańskiej,
4. konserwatywno-nacjonalistycznej.

Oś Y niniejszego kompasu wyborczego oznacza stosunek do wolności osobistych, natomiast oś X – twój stosunek do swobód gospodarczych.

★ Stosunek do wolności gospodarczych (oś X)

1. ZADANIA WYKONYWANE PRZEZ RZĄD MUSZĄ BYĆ OGRANICZONE DO MINIMUM, PONIEWAŻ SEKTOR POZARZĄDOWY I BIZNES SĄ W STANIE ZAPEWNIĆ KAŻDEJ JEDNOSTCE ODPOWIEDNIE DOBRA PUBLICZNE.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

2. Osoby o wyższych dochodach powinny płacić wyższe podatki, aby móc dzięki temu zlikwidować nierówności między bogatymi a biednymi.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

3. Opodatkowanie dóbr luksusowych, nieruchomości i samochodów jest niesprawiedliwe i niepotrzebne, ponieważ zwiększa obciążenie finansowe pracowników.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

4. Rząd powinien stosować środki chroniące polski biznes przed zagraniczną konkurencją i zagranicznymi przedsiębiorcami.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

5. Rząd powinien ustalać ceny podstawowych produktów i usług.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X
6. Ziemia nie powinna być traktowana jak towar, który swobodnie można kupić i sprzedać.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X
7. Opodatkowanie przedsiębiorców powinno zostać znacznie ograniczone lub wyeliminowane.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam

+2X	+1X	-1X	-2X
8. Prywatnemu biznesowi nie można ufać, ponieważ jest nastawiony wyłącznie na swój zysk i w ogóle nie kieruje się troską o pracowników.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X
9. Bezrobotni, którzy nie szukają pracy, nie powinni otrzymywać żadnych świadczeń socjalnych.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

10. Kultura i sztuka powinny być finansowane przez organizacje prywatne i pozarządowe, a nie przez rząd centralny.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2X	+1X	-1X	-2X

★ Stosunek do wolności osobistych (oś Y)

1. PAŃSTWOWA POLSKIE MA PRAWO OCZEKIWAĆ, ABY LUDNOŚĆ POCHODZENIA NIEPOLSKIEGO POSŁUGIWAŁA SIĘ SPOLSZCZONYMI WERSJAMI SWOICH IMION I NAZWISK W DOKUMENTACH OSOBISTYCH WYDAWANYCH PRZEZ POLSKIE WŁADZE.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

2. Kościoły i związki wyznaniowe powinny działać niezależnie od władz państwowych i nie powinny w żadnym stopniu wpływać na decyzje rządu.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

3. Osoby w wieku szesnastu lat powinny mieć prawo do głosowania w wyborach na wszystkich szczeblach (prawo wyborcze czynne).

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

4. Każdy człowiek ma prawo do posiadania podwójnego obywatelstwa.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y
5. Hymn polski powinien być śpiewany we wszystkich polskich szkołach przed rozpoczęciem lekcji.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y
6. Pełne i nieskrępowane do posiadania i noszenia przy sobie broni zapewniłoby większe bezpieczeństwo obywatelom.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam

+2Y	+1Y	-1Y	-2Y
7. Każdy młody człowiek, niezależnie od płci, powinien odbywać obowiązkową służbę wojskową.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y
8. Rząd powinien ustalać parytety i kwoty, aby na stanowiskach kierowniczych został zapewniony równy udział mężczyzn i kobiet.			
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

9. Powinno się poważnie rozważyć legalizację narkotyków.

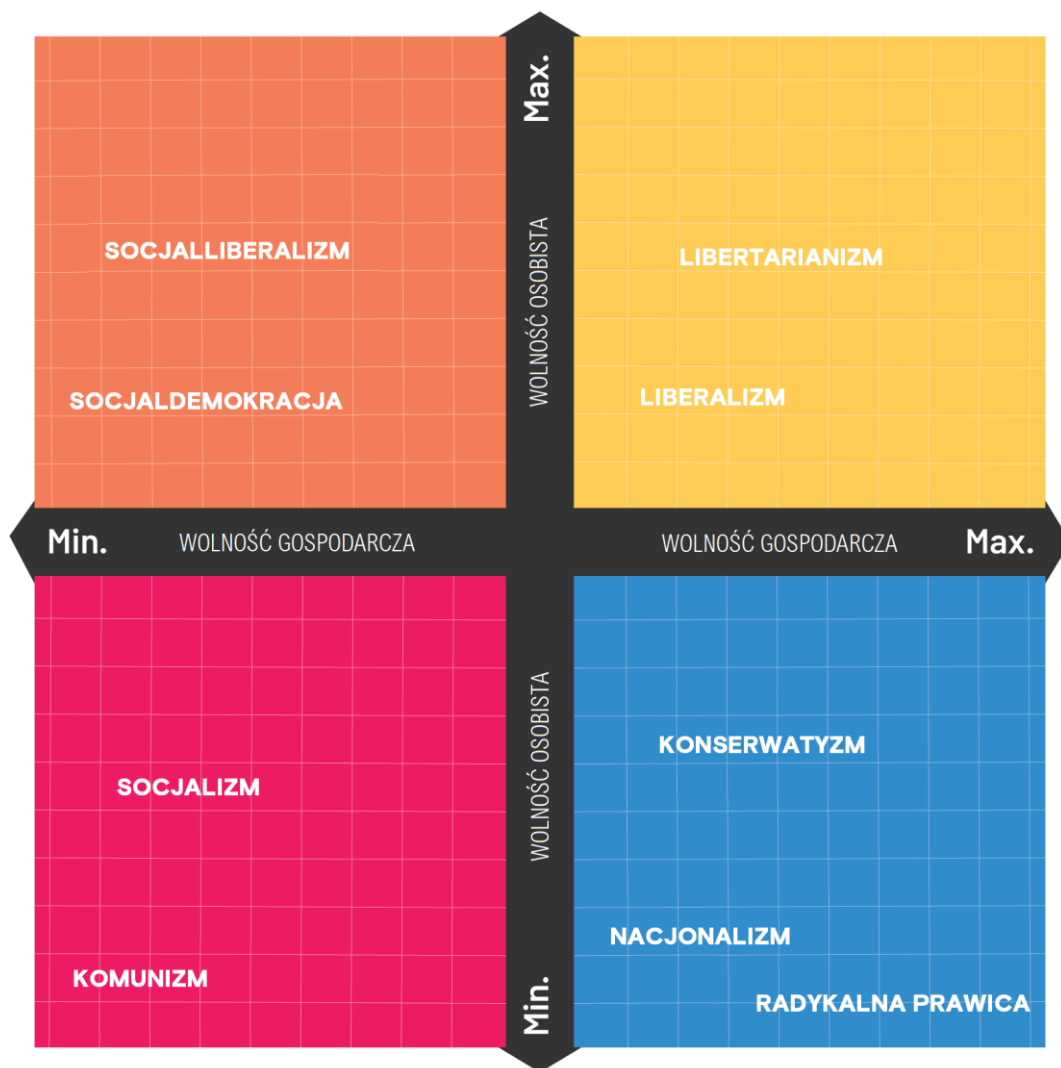
W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

10. Pary homoseksualne powinny mieć prawo do zawierania małżeństw.

W pełni się zgadzam	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Zupełnie się nie zgadzam
+2Y	+1Y	-1Y	-2Y

KOMPAS POLITYCZNY

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

- **ZADANIE 4**

★ Wykonaj w zeszycie/dokumentcie tekstowym poniższe zadanie. Zadanie dotyczy zaufania wobec wymienionych instytucji i organów władzy publicznej. Zastanów się, czy ufasz tym instytucjom? Zaznacz odpowiedź, która w najbliższym stopniu odzwierciedla Twój stosunek do wymienionej instytucji. Porównaj swoją opinię z opiniami koleżanek i kolegów z twojej klasy.

INSTYTUCJA	OCENA POZYTYWNA	OCENA NEGATYWNA
Media publiczne		
Media prywatne		
Partie polityczne		
Sejm		
Sądy		
Prezydent RP		

Trybunał Konstytucyjny		
Ochrona zdrowia		
System edukacji		
Policja		
Wojsko		
Straż Pożarna		
Kościół Katolicki		
Rząd		
Unia Europejska		

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

★ Porównaj wyniki swoje i reszty klasy do oficjalnych danych dotyczących zaufania Polaków do określonych instytucji i organów władzy publicznej. Posłuż się poniższymi danymi statystycznymi. Niniejsze badania przeprowadzono w 2020 r.

Komu ufamy bardziej, a komu mniej? w proc.

1. Wymień trzy czynniki, które prowadzą do wysokiego poziomu zaufania publicznego do danej instytucji. *Przykładowe odpowiedzi: zaufanie do osób kierujących daną instytucją; dany organ władzy publicznej dobrze funkcjonuje i skutecznie realizuje swoje zadania; nie informowano o żadnych skandalach dotyczących danej instytucji; pozytywne doświadczenia osobiste; profesjonalny poziom usług, itp.*

Projekt [Krok 3.]

★ Obejrzyjcie wspólnie wszystkie filmy wideo przygotowane przez poszczególne zespoły.

1. Na podstawie obejrzanych filmów wymień trzy rzeczy, które zmieniłyby się, gdyby szesnastolatekowie rzeczywiście uzyskali prawo do głosowania w wyborach. *Możliwe odpowiedzi: młodzi ludzie byłiby bardziej zaangażowani w politykę; wzrósłby udział w wyborach; więcej młodych ludzi lepiej orientowałaby się w sprawach dotyczących państwa i polityki; politycy częściej uwzględnialiby oczekiwania młodych ludzi.*
2. Czy zmieniłeś/aś swoje początkowe stanowisko w tej sprawie? Co na to wpłynęło?

Arkusz samooceny

★ **Wskazówka:** Uczniowie sami oceniają, czy są w stanie odpowiedzieć na poniższe pytania. Jeśli nie, powinni poprosić nauczyciela o dodatkowe wyjaśnienia, by móc w pełni zrozumieć omawiane zagadnienia.

Po tej lekcji uczniowie powinni potrafić:

Wskazać przynajmniej trzy główne cechy populizmu.

Możliwa odpowiedź: chociaż populizm nie opiera się na spójnych podstawach ideologicznych, to jednak można wymienić pewne cechy, które zwykle charakteryzują populistów: dzielenie społeczeństwa na „swoich” i „obcych”; głoszenie obietnic nierealistycznych ekonomicznie i politycznie; posługiwanie się demagogią; wpływanie na emocje ludzi.

Podać przykłady populistycznych obietnic.

Możliwa odpowiedź: obniżenie podatki i podniesienie emerytur; walka z elitami; ochrona polskości przed wpływami zagranicznych elit; podniesienie zarobków i obniżenie podatków równocześnie.

Nazwać swoje poglądy polityczne, umiejscowić je na kompasie politycznym i podać kilka argumentów na ich poparcie.

Każdą odpowiedź ucznia należy uznać za właściwą, jeśli poprawnie nazywa poglądy polityczne i potrafi wskazać jakiegokolwiek merytoryczne argumenty.

LIBERTÉ!

Lithuanian
Free
Market
Institute

Erasmus+

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>